O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA' LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

____

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori M.E.Po'latov

«__»________2024 yil

Ro'yxatga olindi: № FD-14-12/1

2024 yil "01" "29"

"PUL VA BANKLAR" FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	**300 000**	– Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
	400 000	– Biznes boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	**310 000**	– Ijtimoiy va xulq atvorga mansub fanlar
	410 000	– Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi:	**60310100**	– Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
	60412500	– Marketing (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

SAMARQAND – 2024

	Modul kodi / mavzusi	O'quv yili 2024 – 2025	Semestr 5	Kreditlar 6
	Predmeti / modulning ko'rinishi asosiy	Ta'lim tili o'zbek, rus		Haftada auditor soatlar 4
1	Fan nomi	Auditor darslar (soatlar)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy yuklama (soat)
	Pul va banklar	90	90	180

2

I. I.Fanning mazmuni

Pul va banklar fanning maqsadi - talabalarga pulning kelib chiqishi va o'ziga xos xususiyatlari, pul shakllari va turlarining evolyutsiyasi, pul nazariyalarining evolyutsiyasi, pul muomalasi tushunchasi, pul massasi, uning mohiyati va tarkibi, pul tizimlarining shakllari va ularning evolyutsiyasi, kreditning mohiyati va kelib chiqish sabablari, ssuda foizining mohiyati va uning bozor sharoitidagi roli, bank, banklarning paydo bo'lishi, ularning maqsadlari va funksiyalari, nobank moliya kredit tashkilotlarining paydo bo'lishi va rivojlanishi haqida chuqur nazariy va amaliy bilimlar berishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza darslari)

1-mavzu: "Pul va banklar" fanining predmeti va vazifalari

"Pul va banklar" faniga kirish. Fanning maqsadi, vazifalari va boshqa fanlar bilan o'zaro aloqadorligi. Fanni o'rganishga qo'yiladigan asosiy talablar.

2-mavzu: Pulning paydo bo'lishi va zarurligi

Pulning iqtisodiy kategoriya sifatidagi mohiyati. Pulning konsepsiyalari. Pulning kelib chiqishi va o'ziga xos xususiyatlari. Pul tushunchalari va qiymatning puldagi ifodasi. Pul umumiy ekvivalent sifatida.

3-mavzu: Pul turlari, ularning evolyutsiyasi va funksiyalari

Pul shakllari va turlarining evolyutsiyasi. To'liq va haqiqiy pullarning turlari va evolyutsiyasi. Metal pullar. Qog'oz pullarning paydo bo'lishi va ularning evolyutsiyasi. Elektron pullar. Tovar pullar. Kredit pullari va ularning turlari: veksel, banknota va chek. Pul funktsiyalari. qiymatni baholash funktsiyasi; aylanish funktsiyasi; to'lov funktsiyasi; saqlash funktsiyasi; jahon pullari funktsiyasi.

4-mavzu: Pulning nazariyalari

Pul nazariyalarining evolyutsiyasi. Pulning metall va nominalistik nazariyalari. Pulning miqdoriy nazariyasi. Pulning zamonaviy nazariyalari. Metall pul nazariyasining asoschilari va vakillari: V.Stefford, T.Men, D.Nors, K.Marks, J.Child, A.Monkreten, J.Kelber, G.Skaruffi, F.Galiani va boshqalar. Metall, nominalistik va miqdoriy pul nazariyalari. Pulning zamonaviy nazariyalari.

5-mavzu: Pul aylanmasi va uning tarkibi

Tovar - pul munosabatlarining mohiyati. Pul muomalasi tushunchasi. To'lovlar harakati va uning tarkibi. "Naqd pul aylanmasi" tushunchasining mohiyati. Pul muomalasining tuzilishi: tovar ayirboshlash; pul muomalasining tovar bilan o'zaro bog'liqligi: naqd pulsiz pul aylanmasi; naqd pul aylanmasi; shahar aylanmasi; shaharlararo tovar aylanmasi. Naqd pul muomalasi zarurati. Naqd pulni muomalaga chiqarish va muomaladan chiqarish tartibi. Naqd pulsiz muomaladagi naqd pul aylanmasi. Naqd pulsiz hisob-kitoblarni tashkil etish tamoyillari. Naqd pulsiz to'lovlar shakllari. Naqd pulsiz hisob-kitoblarning afzalliklari.

6-mavzu: Pul massasi va pul agregatlari

Pul massasi, uning mohiyati va tarkibi. Pul massasining miqdoriy o'lchovi. Muomala uchun zarur bo'lgan pul miqdorini aniqlash. Pul multiplikatori. Monetizatsiya koeffitsienti. Pul agregatlari va ularning tarkibi Chet mamlakatlaridagi pul agregatlari. Rossiya Federatsiyasidagi pul agregatlari. O'zbekiston Respublikasidagi pul agregatlari va ularning tarkibi.

7-mavzu: Pul tizimi: mazmuni, turlari va elementlari

Pul tizimi tushunchasi va uning tarkibi. Pul tizimlarining shakllari va ularning evolyutsiyasi: bimetallizm, monometallizm. Oltinni o'zgartirmaydigan kredit pul tizimi. Pul tizimining elementlari. Ayrim xorijiy mamlakatlarning pul tizimlarining xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasining pul tizimi, uning rivojlanishi va xususiyatlari

8-mavzu: Inflyatsiya va unga qarshi kurashish yo'llari

Inflyatsiyaning mohiyati va turlari, shuningdek unga ta'sir qiluvchi omillar. inflyatsiya. Inflyatsiyaning shakli va turlari. Inflyatsiyaning sabablari va ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari. Inflyatsiyaning ichki bozor imkoniyatlariga ta'siri. Inflyatsiyaning makroiqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'siri. Inflyatsiyaga qarshi kurash siyosati.

9-mavzu: Pul islohotlari, pul islohotlarini amalga oshirish zarurati

Pul islohoti tushunchasi va mohiyati. Pul islohotlarini amalga oshirish zarurati. Pul islohotlarini o'tkazish shartlari. Pul islohotlarining shakllari va ularni amalga oshirish usullari. Denominatsiya va uni amalga oshirish tartibi. Nullifikatsiya va uni oshirish usullari. Pul islohotlarining sabablari. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirish tartibi. Pul islohotlarining sabablari. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan pul islohotlari va ularning xususiyatlari.

10-mavzu: Kreditning zarurligi, mohiyati va funksiyalari

Kreditning mohiyati va kelib chiqish sabablari. Kreditning roli va funksiyalari. Kredit shakllari va turlari. Kreditlash tamoyillari. Kredit ob'ektlari va sub'ektlari. Bank krediti. Lombard krediti. Kontokorrent krediti. Konsorsial krediti. Davlat krediti. Iste'mol krediti. Tijorat krediti. Davlatlararo kredit.

11-mavzu: Ssuda foizi va ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar

Ssuda foizining mohiyati va uning bozor sharoitidagi roli. Ssuda foizining funksiyalari. Ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar. Ssuda foizlarining turlarini tasniflash. Ssuda foizini hisoblash usullari. Nominal foiz stavkasi. Haqiqiy foiz stavkasi. Oddiy foizlar. Murakkab foizlar. Kredit foiziga ta'sir qiluvchi omillar.

12-mavzu: Banklarning kelib chiqishi va bank tizimi

Bank, banklarning paydo bo'lishi, ularning maqsadlari va funksiyalari. Birinchi banklarning paydo bo'lishi va ularning operatsiyalari. Markaziy bankining paydo bo'lishi. Tijorat banklarining paydo bo'lishi va rivojlanishi. Bank turlari. Banklarning vazifalari. Bank operatsiyalari. Bank tizimi, uning turlari va tamoyillari. Chet mamlakatlarning bank tizimlari va ularning xususiyatlari. Moliyaviy innovatsiyalar va bank sanoatining rivojlanishi. Zamonaviy bank tizimlari va ularning ishlash tamoyillari.

13-mavzu: O'zbekiston respublikasi bank tizimi va uning tarkibi

O'zbekiston Respublikasining bank tizimining paydo bo'lishi. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi va bank faoliyatining huquqiy asoslari. O'zbekiston Respublikasi bank tizimini rivojlantirish bosqichlari. O'zbekiston Respublikasi bank tizimining tuzilmasi. Makroiqtisodiy o'sish sur'atlarining barqarorligini ta'minlashda banklarning roli.

14-mavzu: Markaziy bank va uning funksiyalari

Markaziy banklarning shakllanishi va ularning funktsiyalarini rivojlantirish. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyati va funksiyalarining maqsadi. Markaziy bankning boshqaruv tizimi. Markaziy bankning mustaqilligi. Markaziy bank operatsiyalari. Evropa Markaziy bankining boshqaruv organlari va ularning vakolatlari. Yaponiya Markaziy bankining boshqaruv organlari va ularning vakolatlari. Markaziy bank maqomining evolyutsiyasi. O'bekiston Respublikasi Markaziy bankining maqsadi, vazifalari va funksiyalari. O'bekiston Respublikasi Markaziy bankining operatsiyalari. Markaziy bankning banklar banki sifatida faoliyati.

15-mavzu: Tijorat banklarning tuzilishi va ularning funksiyalari

Tijorat banklari faoliyatini tashkil etish asoslari va ularning vazifalari. Tijorat banklarini boshqarish organlari va ularning tuzilishi. Bankning bosh ofisi, bankning mintaqaviy, shahar, tuman filiallari, bank filiallari, mini-banklar. Tijorat banklarining vazifalari. Tijorat banklarining turlari. Tijorat banklarining tashkiliy va funktsional tuzilishi. Bank konsolidatsiyasi va transmilliy banklar.

16-mavzu: Tijorat banklarning operatsiyalari

Tijorat banklari operatsiyalarining mohiyati. Tijorat banklarining passiv operatsiyalari. Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari. Tijorat banklarining aktiv-passiv operatsiyalari. Tijorat banklarining vositachilik operatsiyalari. Tijorat banklarining kredit operatsiyalari va ularning milliy iqtisodiyotga ta'siri. Tijorat banklarining vositachilik operatsiyalari

17-mavzu: Nobank moliya - kredit tashkilotlari

Nobank moliya kredit tashkilotlarining paydo bo'lishi va rivojlanishi. Bank bo'lmagan moliya va kredit muassasalariga ehtiyoj.O'zbekiston Respublikasi hududida bankdan tashqari kredit tashkilotlarining funksiyalari va vazifalari. Bankdan tashqari kredit tashkilotlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari. Kredit uyushmalari. Lombardlar, kredit va depozit uyushmalari. Qo'shma jamg'arma banklari. Mikromoliya tashkilotlari, sug'urta kompaniyalari, pensiya jamg'armalari, moliya kompaniyalari. O'zaro fondlar.

18-mavzu: Bank inqirozlarining mohiyati

Bank inqirozining mohiyati va tushunchasi. Bank inqirozlarining tasnifi. Inqiroz hodisalarining sabablari. Bank inqirozini belgilaydigan mezonlar. AQShdagi bank inqirozlari. Skandinaviya mamlakatlari, Lotin Amerikasi, Rossiya va Sharqiy Evropa, Yaponiya va Sharqiy Osiyo mamlakatlaridagi bank inqirozlari.

19-mavzu: Pulning xalqaro munosabatlardagi harakati

Valyuta munosabatlarining mohiyati. Xalqaro munosabatlarda pul harakatini belgilovchi omillar. Valyuta tizimi: mohiyati, turlari, funktsiyalari, asosiy elementlari. Valyuta operatsiyalari va ularning valyuta bozoridagi xususiyatlari. Erkin konvertatsiya qilinadigan valyutalar. Xalqaro zaxira valyutalari. Qattiq valyutalar. Yumshoq valyutalar. Xalqaro valyuta bozori. Valyuta kurslari. Valyuta kursi rejimi. Valyuta kursiga ta'sir qiluvchi omillar. Savdo balansi, mamlakatning to'lov balansi va uning holati.

20-mavzu: Xalqaro moliya institutlari, ularning maqsadi va funksiyalari

Xalqaro moliya institutlari tushunchasi, tashkil etish tamoyillari, faoliyatining funktsiyalari va maqsadlari. Osiyo taraqqiyot banki, uning maqsadi va vazifalari. Xalqaro valyuta jamg'armasini (XVJ)tashkil etish va rivojlantirish. Xalqaro taraqqiyot va tiklanish banki: tashkilotning maqsadlari, tashkiliy tuzilishi va ishlash tamoyillari. Islom taraqqiyot banki, uning maqsadi va vazifalari. Xalqaro valyuta jamg'armasi, uning maqsadi va vazifalari. Jahon banki, uning maqsadi va vazifalari. Osiyo investitsiya infratuzilmasi tarmog'ining maqsadi va vazifalari. Xalqaro moliya korporatsiyasining maqsadlari va vazifalari.

III. Amaliy mashg'ulotlar o'tkazish bo'yicha ko'rsatmalar va takliflar

Amaliy mashg'ulotlar uchun tavsiya etilgan mavzular:

1. "Pul va banklar" fanining predmeti va vazifalari
2. Pulning paydo bo'lishi va zarurligi
3. Pul turlari, ularning evolyutsiyasi va funksiyalari
4. Pul nazariyalari
5. Pul aylanmasi va uning tarkibi
6. Pul massasi va pul agregatlari
7. Pul tizimi: mazmuni, turlari va elementlari
8. Inflyatsiya va unga qarshi kurashish yo'llari
9. Pul islohotlari, pul islohotlarini amalga oshirish zarurati
10. Kreditning zarurligi, mohiyati va funksiyalari
11. Ssuda foizi va ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar
12. Banklarning kelib chiqishi va bank tizimi
13. O'zbekiston respublikasi bank tizimi va uning tarkibi
14. Markaziy bank va uning funksiyalari
15. Tijorat banklarning tuzilishi va ularning funksiyalari
16. Tijorat banklarining operatsiyalari
17. Nobank moliya - kredit tashkilotlari
18. Bank inqirozlarining mohiyati

19. Pulning xalqaro munosabatlardagi harakati
20. Xalqaro moliya institutlari, ularning maqsadi va funksiyalari

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ish

Talabalarning mustaqil ishlashi uchun tavsiya etilgan mavzular:

1. Pulning paydo bo'lishi va zaruriyati
2. Davlat iqtisodiyotini rivojlantirishda pulning roli
3. Foydalanish oltin pul sifatida
4. Pulning mohiyati iqtisodiy kategoriya sifatida
5. Pulning xususiyatlari. Pul fuqarolik huquqiy munosabatlarining ob'ekti sifatida
6. Pul universal ekvivalent sifatida
7. Pul shakllari va turlarining evolyutsiyasi
8. Pul nazariyasi-pul turlari va asosiy pul nazariyalari
9. Pulning metallistik nazariyasiga tanqidiy qarashlar
10. Nominalistik pul nazariyasining paydo bo'lishining shartlari va asosiy qoidalari
11. Pul massasi va uning asosiy agregatlari
12. Pul emissiyasi va pulni iqtisodiy muomalaga chiqarish
13. Pul tizimi va uning rivojlanishining genezisi, turlari va elementlari
14. O'zbekiston Respublikasining pul tizimi va uning elementlari
15. Inflyatsiya va unga qarshi kurashish usullari
16. Jahon pul islohotlari.
17. Kredit: uning ehtiyojlari, funktsiyalari, shakllari va turlari
18. Kreditning roli va uning iqtisodiyotga ta'siri nazariyasi.
19. Kredit foizi va unga ta'sir qilmaydigan omillar
20. Banklarning kelib chiqishi va bank tizimi
21. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi va uning tuzilishi
22. Markaziy bank va uning vazifalari
23. Milliy valyuta kursi va unga ta'sir etuvchi omillar
24. Tijorat banklari, ularning faoliyati asoslari va funktsiyalari
25. Tijorat banklarining operatsiyalari
26. Pul-kreditni tartibga solish tizimi va uning elementlari.
27. Bankdan tashqari moliya-kredit muassasalari
28. Bank inqirozlari
29. Xalqaro iqtisodiy munosabatlardagi pul oqimlari
30. Xalqaro moliya institutlari, ularning maqsadi va vazifalari

3 **VI. Fan o'zlashtirilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**

Talaba fanni o'zlashtirish natijasida:

- pul, kredit va banklarning turlari va shakllari, zamonaviy pul nazariyalarining asosiy munozarali masalalari, naqd va naqd pulsiz pul aylanmasining mohiyati, pul agregatlari va uning tuzilishi to'g'risida bilimga ega bo'lishlari kerak;
- pul tizimining elementlari va uning rivojlanishi, inflyatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy natijasi, kredit qonunlari va uning rivojlanish bosqichlari, kreditning funktsiyalari, shakllari va turlari, bank tizimining turlari va elementlari to'g'risida bilimga ega bo'lishlari kerak;
- no bank moliya kredit tashkilotlarining resurs bazalari va aktiv operatsiyalari, kredit tizimining elementlari va shakllari, milliy valyuta tizimi va uning elementlari, xalqaro moliya-kredit institutlarini rivojlantirish haqida bilishlari kerak;

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

ma'ruzalar;
interfaol keys-stadilar;
seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);
guruhlarda ishlash;
taqdimotlarni qilish;
individual loyihalar;
jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar xaqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.

Asosiy adabiyotlar:

1. Abdullayeva Sh.Z. "Bank ishi" Darslik -T.: "Iqtisod-Moliya" 2017 y. – 732 b.
2. Omonov A.A., Qoraliyev T.M., "Pul va Banklar" darslik. -T.: "Iqtisod-Moliya" 2018 y. 378 b.
3. Qoraliyev T.M., Azizov U.O'. va boshqalar Bank ishi. Darslik. -T.: "Fan va texnologiya" 2016 y. 640 b.
4. Bobakulov T.I. Abdullayeva U.A. "Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari". Darslik. -T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. - 230 b.
5. Abdullayeva Sh.Z. "Pul va Banklar" O'quv qo'llanma -T.: "Iqtisod-Moliya" 2018 y. – 752 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

6. Omonov A.A., Qoraliyev T.M. "Pul, kredit va banklar" Darslik. -T.: IQTISOD-MOLIYA-2012 y. – 288 b.
7. Миллер Л.Р., Пан-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело. Пер. с англ. – М.: Инфра- М. 2000.
8. Мишкин Ф.С. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков. Пер. с англ. – М.: И.Д. ООО «Вильямс». 2018.

Internet saytlari:

9. www.tfi.uz; www.stat.uz;
10. www.bir.uz; www.cbu.uz;
11. www.nbu.com.

Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 19 -avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-11-31/4

Fan/modul uchun mas'ul:

Karimova Aziza Maxomadrizoevna, "Bank ishi" kafedrasi mudiri, i.f.d., dotsent;
Niyozov Zuhur Davronovich, "Bank ishi" kafedrasi dotsenti.
Xudoykulov Xusniddin Ziyadullayevich, "Bank ishi" kafedrasi assistenti.

Taqrizchilar:

Haydarov Z. Sh. - "Umar" AIKB "Ipak yo'li" viloyat filiali boshqaruvchisining o'rinbosari
Xolmirzayev M. TDIU Samarqand filiali "Buxgalteriya hisobi, moliya va statistika" kafedrasi dotsenti, i.f.n.